

OD ZROZENÍ HINDUISTA DO ZROZENÍ

Hana
Preinhaelterová

SIDDHAIA
Meziškolní organizace na podporu staroindické kultury

V Y Š E H R A D

Hana
Preinhalterová

**HINDUISTA
OD ZROZENÍ
DO ZROZENÍ**

VYŠEHRAĐ

Ilustrace pocházejí z autorčiny soukromé sbírky
Obálku a grafickou úpravu navrhl Antonín Fišer
Vydalo nakladatelství Vyšehrad, spol. s r. o.,
roku 1997 jako svou 113. publikaci
Odpovědná redaktorka Vlasta Hesounová
Vydání první. Stran 136
Vytiskly Tiskárny Havlíčkův Brod, a. s.
Doporučená cena 76,- Kč

HINDUISTA PŘICHÁZÍ NA SVĚT

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji Ing. Asitu Baranu Deovi za mnohaleté neúnavné zodpovídání mých dotazů z těch oblastí každodenního hinduismu, do nichž Evropan zpravidla nemá přístup.

Paní Zuzaně Poníkové děkuji za dovolení zveřejnit její zážitek ze spalovacího ghátu.

Své studentce Ericce Pieckové děkuji za ochotné zapůjčení zajímavých publikací o svatbách.

© Hana Preinhaelterová, 1997

ISBN 80-7021-211-X

Řekněme to přesněji: Hinduista přichází na svět jako hinduista. Zatímco my se rodíme jako nikam nepatřící nekřtěňátka, hinduista má o svou náboženskou příslušnost vystaráno už tím, že byl počat z hinduistického otce a porozen hinduistickou matkou. Má se podobně jako žid, který je židem už tím, že se narodil.

V případě hinduisty je ovšem zrozením dáno na náš vkus snad až příliš mnoho a příliš definitivně. Kastu, do které se narodíte, už vám do smrti nikdo neodpáře. Máte-li rodiče bráhmány, jste na tom dobře. Můžete se stát knězem, což je původní bráhmanská společenská úloha, a to dosti lukrativní, ale jsou vám otevřena i všechna povolání od pera. Už vaše bráhmanské příjmení vám pomůže sehnat místo na společenské špičce. Narodíte-li se však hrncířovi, prادلákoví, holičovi či – nedej Hari! – odklizeči odpadků nebo spalovači mrtvých, pak raději skloňte hlavu, převezměte

živnost svého otce a doufejte v příští zrození. Budete-li se už v tomto životě pokoušet o nějaké intelektuální zaměstnání, bude vás to stát hodně bojů a sebezapření, i při vydatné pomoci indického demokratického zákonodárství. A sňatkem se teprv nevyšvihnete. Právě při vyhledávání životních partnerů se kastovní bariéry respektují nejtvrdošíjněji. Zajistě proto, aby nebylo mýlky, do jakého postavení se potomek narodí. Takže z toho kruhu není úniku.

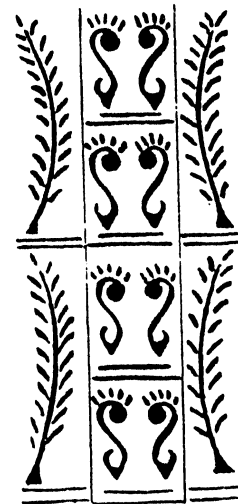
Není však důležité jenom, komu se narodíte, ale kolikátým dítětem budete a jakého budete pohlaví. Není snad třeba vysvětlovat, že prvorozený je lepší než druho- a více-rozený a hoch že je lepší než dívka.

Zásadní význam má také, kdy se narodíte. Okamžik vašeho zrození, lépe řečeno postavení planet v něm, určuje celý váš další životní běh. Proto je nutné ho zaznamenat co možná nejpřesněji. Astrolog pak vypracuje váš horoskop, namaluje ho složitými obrazci červeným inkoustem na arch nažloutlého ručního papíru a ten pak – svinutý v roličku a převázaný červenou šňůrkou – bude vaše matka strážet jako oko v hlavě. Váš horoskop bude konzultován při všech důležitých událostech vašeho života, podle něho bude váš kněz určovat příznivé okamžiky pro všechny obřady, kterými v životě projdete, a vrcholnou úlohu sehraje při volbě vašeho partnera. Pouze dvojice, jejíž horoskopy si odpovídají, má čáku na životní soulad. Jen málokterý hinduista se odváží této pravdě nevěřit.

Okamžik zrození nebyl v minulosti astrologie pouze pasivně zaznamenáván. Oni ho i aktivně předpovídali, ba určovali. Někdy ku prospěchu celých národů.

Tak se třeba vypráví o narození bengálského krále Lakšmanasény, posledního velikého hinduistického panovníka v ganžské deltě:

Když se královně-matce přiblížila hodinka jejího slehnutí, astrologové prohlásili: ‚Tento okamžik není příznivý pro zrození velkého muže. Narodí-li se dítě teď, nebude nikdy králem. Přijde-li však na svět o dvě hodiny později, stane se slavným mahárádžou a bude této zemi vládnout osmdesát let.‘ I nařídila královna

Rituální malby provázejí všechny hinduistické obřady. Tato znázorňuje stopy Lakšmí – bohyně domácího štěstí. Přijď, mocná paní, a přines nastávající matce štěstí nejvyšší – syna.

(sama královna!), aby ji umístili hlavou dolů a svázali nohy k sobě. Když ji posléze v příznivý okamžik rozvázali, šťastně porodila svého slavného syna a sama zemřela.

Já věřím, že i v té smrti byla šťastná. Vždyť porozením syna – slavného k tomu – splnila to nejvyšší a vlastně jediné poslání, pro které sama byla zrozena. To se ovšem stalo před osmi a půl stoletími, stalo-li se to vůbec.

O hinduistu našeho věku je naopak dobře postaráno už dávno před porodem. Nikdo mu nuceně neprodlužuje pobyt v mateřském lůně, ale všichni se mu snaží oněch nutných deset měsíců zpříjemnit co nejvíce. Pozor, jedná se o hinduistické měsíce. Nejde tu o žádné násilné prodlužování, ale o jiné počty. Hinduistický kalendář je lunární a má tudíž měsíce kratší. Hinduistické těhotenství trvá deset hinduistických lunárních měsíců.

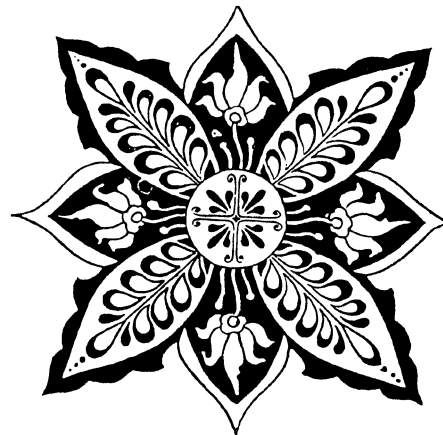

Jakmile v rodině (myslím tím správnou mnohagenerační hinduistickou velkorodinu) vejde ve známost, že nově přivdaná snacha čeká dítě, začnou se k ní všichni chovat s úctou až nábožnou, nevyjímaje ani tchyni, třebaže ta ji do té doby z výchovných důvodů spíš peskovala než ctíla. Je samozřejmě, že nejvíc pozornosti obdrží právě nová snacha před prvním slehnutím.

I tady si – jak už řečeno – budoucí hinduista musí umět vybrat. Kdo by s napětím očekával desátého či patnáctého potomka? Leda v případě, že všichni předchozí byly dcery. Ostatně dříve zhusta a občas také nyní je i ono první radostné očekávání podmíněno vírou, že novorozeně bude syn. Drastické příklady zklamání této víry najdeme v indických novinách i v mnohých literárních dílech. A my se nad tím nehoršíme. Vzpomeňme si, co na toto téma u nás psali třeba naši vesničtí realisté. A historické korunované hlavy? Spočítejme, kolik křesťanských monarchů si na papežovi vymohlo rozvod jen proto, že jim královna rodila dcery a ne následníky trůnu. Anglický Jindřich VIII. to řešil ještě razantněji.

V tuto chvíli ale hinduista spočívá neidentifikován v bezpečí matčina lůna a s požitkem může vychutnávat všechny pozornosti, kterých se mu prostřednictvím matčiny osoby dostává. Je-li rodina tradiční, může to vypadat takto:

V pátém měsíci obřad *Pěti nektarů*. Rodinný lazebník či lazebnice ostříhá ženě nehty, potře jí tělo pastou z oleje, kurkumy a dalších rostlinných, obřadně vhodných přísad. Poskytne jí zkrátka jakousi komplexní biokosmetiku. Pak se žena vykoupe, obleče nově hedvábné sári a za recitace magických veršů *manter* ve starobylém jazyku sanskrtu je jí předloženo oněch pět nektarů: sladké *dahí* (připomíná jogurt, ale chutná nektarovitěji), mléko, přepuštěné máslo, třtinový cukr, med. Zajisté jí chutná, protože jí předtím vyhládlo. Musela se od rána postit. Teď ovšem může jíst dle libosti. Po nektarech dostane zeleninu a ryby, upravené na všechny způsoby, po kterých touží. Aby jí chutnalo ještě víc a hlavně aby se Osudu názorně ukázalo, jak má vše zařadit,

Lotos, symbol vzniku života, je častým motivem na rituálních malbách. Tato je o něco modernější než ona v záhlaví kapitoly.

jí s ní z jednoho talíře chlapec a pět vdaných žen, jejichž první dítě žije. (Zapamatujme si magický počet pěti vdaných žen i pro další životní obřady.)

V některých rodinách se obřad koná až v sedmém měsíci a žena dostane nektarů sedm, rozhojněné o banán a šťávu ze zeleného kokosového ořechu. Kdo ji kdy okusil, zajisté souhlasí, aby byla zvána sedmým nektarem. Je prokazatelně nesmírně zdravá, sytá a osvěžující. V tropickém klimatu je její pití podobně vrcholný zážitek jako muslimské sedmé nebe.

Ale nastávajícímu hinduistovi spolu s nastávající maminkou jsou poskytovány další služby. V osmém měsíci jim kněz modlitbami a obětmi zajistí přízeň bohyně Aštambariky, v devátém je poručí do péče matky matek, bohyně Durgy, při této příležitosti filozoficky zvané Mahámája – Velká iluze.

Nevím, zda to tak chápou samy hinduistické matky, ale západního indologa napadá, jak ten hinduismus dovedně

hábháraty, dá mi jistě za pravdu, že její hrdinové a hrdinky nejsou právě beránci a holubice ani co do mírnosti, ani co do mravní čistoty. Právem připomínají své indoevropské příbuzné z eposů řeckých, jen snad ještě v rozbujelejší orientální podobě. Pěstovali předmanželské i mimomanželské styky se všemi následky v podobě žárlivých scén i ambiciózních levobočků, rádi se nechávali do milostných dobrodružství zatahovat polobožskými i plně božskými bytostmi a dokonce i askety, kteří při svém pohrdání hygienou dávno ztratili sexuální přitažlivost. To všecko za svobodna i za ženata či vdana.

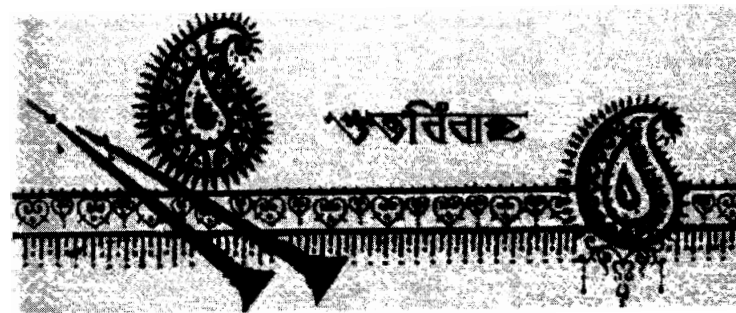
Zdůrazňuji, že nešlo jen o muže. V této vitálně hrdinské době měly indické ženy svůj milostný i manželský osud daleko pevněji ve svých rukou než teď. Princezna Draupadí, ústřední ženská hrdinka Mahábháraty, si například sama zvolila manžela ve slavném klání nápadníků zvaném *svajamvara* (svoje volba) a pak žila s ním a s jeho bratry v zákonné pětičetné polyandrii po celý pozemský život a společně se všemi se také odebrala na nebesa. Její několi-kanásobná tchyně Kuntí se svým předmanželským poklesem a potomkem z něho vzešlým byla právě jednou z těch, kdo výrazně zkomplikovali příbuzenské vztahy vládnoucích rodů a tím i celý děj Mahábháraty.

Nechme však stranou předmanželské a mimomanželské vztahy. Ty jsou a vždy byly v každé společnosti přepestré a systematicky o nich pojednat nelze.

V prehistorii indické společnosti byly však přepestré i formy zákonných sňatků. Mahábhárata mluví o čtyřech.

Tak zvaný *bráhmanský* dbal jako jediný vědských tradic. Kněz při něm recitoval mantry a za přítomnosti posvátného ohně obětoval předkům a bohům. Panenská nevěsta byla přítom předána z rukou otcových do rukou manželových.

Bojovníci pěstovali spíš sňatek *gandharovský*. Gandharové, hudebníci samotných bohů, mívali ke svým milostným hrádkům za družky víly *apsary* a partnerské vztahy těchto polobožských bytostí byly rovnoprávné. Oddat se po gandharvském způsobu znamenalo tedy vstoupit ve sva-

Rudý nápis Šťastný sňatek, rudozlaté stylizované mangové plody a svatební píšťaly - to je tradiční a střízlivé zdobení svatební pozvánky.

zek manželský po vzájemné domluvě, již samozřejmě předcházelo vzájemné zamilování. Takto se sezdala řada mahábháratovských hrdinů, což jim ovšem nevadilo v uzavření manželství dalších, ať už způsobem stejným či jiným. Jak je vidět, láska a vzájemná dohoda nebyla v legendárních dobách pro manželství základem o nic pevnějším, než je dnes. Nezavrhlí oni ti hinduisté tento způsob sňatku právě proto, že s ním mají své historické zkušenosti? Až se budeme rozvodem vyvazovat z manželského svazku uzavřeného na podobném principu, vzpomeňme si na to.

Nižší vrstvy mahábháratovské společnosti často uzavíraly sňatek *asurský*, který prý převzali od domorodců. (Však také *asura* znamená bytost zlou, démonickou, nepřátelskou árijským bohům i Árijům samým.) Nevěsta se při něm jednoduše kupovala. I mnozí urození bojovníci si však své manželské štěstí zajišťovali kupem. V některých částech Indie se tento jednoduchý tržní mechanismus udržel dodnes.

Rákšasa je staroindický démon a nejslavnější rákšasovský král Rávana se pokusil uzavřít sňatek s nejslavnější indickou královskou manželkou Sítou tím, že ji unesl. Jemu se pokus nezdařil, Síta tvrdošijně zachovala věrnost svému

POZNÁMKA NA ZÁVĚR

Své osobní zkušenosti s hinduismem jako způsobem života jsem získala při studijních a pracovních pobytech v indickém Západním Bengálsku. Protože hinduismus nemá jednotící církevní organizaci, jsou obyčeje a obřady v ostatních krajích v mnohém odlišné. Kromě několika poznámek o jiných částech Indie jsem líčila hinduismus bengálský, a to samozřejmě zdaleka ne v jeho úplnosti.

Jak jsem při svém vyprávění opakovaně a spojitě přecházela ze společnosti klasické (tedy ještě nedotčené činností reformátorů) do společnosti současné, pohybovali jsme se v rozmezí zhruba dvou set let. Čtenář se tím možná cítil zmaten a má mi to za zlé. Ujišťuji ho však, že stejně zmaten by se cítil, kdyby hinduisty pozoroval kdesi v Indii vlastníma očima. V mnoha rodinách by se tam setkal se zvyky a vztahy tak nereformovanými, až milo. Současný hinduismus totiž ve svých mravech osciluje v rozmezí daleko šir-

ším než dvě stě let, a to nejen v různých společenských prostředích, ale i v jednom každém svém příslušníku. Hinduista sám to většinou nevnímá. To jen Evropana bije do očí střídání „indických“ a „evropských“ fází v jeho chování. I proto byla tato kniha napsána.

Kdyby se některých hinduistů dotýkalo, že jsem pro své vyprávění zvolila tón příliš nevážný, nechť vědí, že jsem tak učinila jen proto, abych trochu nadlehčila břímě informací nakládané na čtenáře. Hinduistický pohled na naše západní zvyklosti by ostatně také mohl přinést hodně zábavného. Měl by to někdo z hinduistů zkusit.

LITERATURA

- Bhagavadgíta*. Přeložili Filipický, J. a Vacek, J. Odeon, Praha 1976
Ganguliová, Milada: *Obrázky z Bengálska*. Orbis, Praha 1993
Ganguliová, Milada: *V říši klenotů*. Svobodné slovo, Praha 1967
Kübler-Rossová, Elisabeth: *O smrti a umírání*. Arica, Turnov 1993
Mahábharáta aneb Velký boj. Vypráví Vl. Miltner. Albatros, Praha 1988
O statečném Rámovi a věrné Sítě. Albatros, Praha 1975
Preinhaelterová, Hana: *Moje bengálské přítelkyně*. Práce, Praha 1978
Zbavitel, Dušan: *Hinduismus a jeho cesty k dokonalosti*. Dharma gaia, Praha 1993
Zbavitel, Dušan: *Starověká Indie*. Panorama, Praha 1985
- - -
Měsíčník *Nový Orient*. Vydává Orientální ústav AV ČR Praha

OBSAH

Hinduista přichází na svět	5
Narodil se hinduista	13
Hinduista roste	21
Hinduista nastupuje cestu ke vzdělání	30
Hinduista se bude ženit	41
Svatební jednání pokročilo	53
Svatba je přede dveřmi	63
Svatba je tu	77
Hinduistka v kruhu velkorodinném	88
Hinduistka v úzkých	97
Hinduista stárne a odchází	107
O posledních věcech hinduistického člověka	114
O posledních věcech nás všech	125
Poznámka na závěr	134
Literatura	135

Dr. Hana Preinhaelterová, pracovnice indologického ústavu FFUK, měla příležitost seznámit se za opakovaných pobytů v Indii se životem intelektuálů i lidí z prostých vrstev.

Ve třinácti kapitolkách, jež jsou rozšířenou verzí cyklu, který vycházel v časopise *Nový Orient*, provádí čtenáře nejdůležitějšími etapami hinduistova života, popisuje slavnosti a obřady, jichž se zúčastnila. Její bezprostřední vyprávění, jemuž nechybí humor, ale které obsahuje i vážnější zamyšlení, zejména při srovnání indické společnosti s naší, doplňují faksimile různých dokumentů, pozvánek a tradičních ornamentů, jež ještě zvyšují jeho autencitu. Autorka, která vydala o svých zážitcích v Indii již jednu knihu, *Mé bengálské přítelkyně* (Praha, 1978), rovněž překládá z bengálštiny.

ISBN 80-7021-211-X

9 788070 212110